

ÇEVİRENİN NOTU

Bu kitap 1993-1994 ders yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nın üçüncü sınıfında çeviri dersi sırasında Türkçe'ye kazandırıldı. Dokuz öğrencim ilk taslağı hazırladılar: Hülya Agdan, Ömür Akbay, Yeter Kırdal, Murat Kolaçan, Levent Kutay, Ahmet Muratoğlu, Özlem Odabaşı, Nur Şen, Tülin Yerdelen. İlk çeviri taslağı 1980 tarihli ikinci baskıya göre yapıldı. Kitap kesin halini, sona eklenen bir "Ek" ile ve 1990 tarihli son baskıya (Nefeli Yayınları) göre tamamlandı. Türkçe baskıda görülen bütün dipnotlar benimdir.

Kitap ilk kez "Toplumsal Tarih"te tanıtılmış (Mart 1994) ve o yazıda kitabın Türkçe olarak yayımlanması dileği dile getirilmişti. Bunun gerçekleşmesini sağlayan İletişim Yayınları'na teşekkür ederim. O tanıtma yazısı şöyleydi:

7

Yunanistan'da Türk Kahvesi

Halbikim asal devletlerle birliktedir. Usların tarih derinliklerine uzandı varsayılan kökenlerini ya da hiç olmazsa yakın geçmişte değişmez özelliklerini ortaya çıkarma hayası ile başlatılan girişimlerle, halkbilimci, tabiatından dolayı, genel olarak uluların hoş göden yanlarını keşfetmişlerdir (bir görsel göre icat etmişlerdir). Yunanistan'da güçleri halkbilimci, gençlikle olduğu gibi resmi bir destekle, bu yolda yıllarca üran vermiştir. Bu genel güdüle uyum sağlayamayan ve hoş göneni değil de, kalbin belli sıklıkla, gömülebilen gelişme, ritüel edilmek istenen yanlarını da ortaya koyanlar olmuştur. Yunanistan'da Elias Petropoulos, ulusun resmi (ve yalnız kuvanc veren) imajıyla yetinmeyecek, herhalde halkın nakajlıkları ve yeterlilikleriyle de sevgililer, başka bir halkbilimci anlayış ve üran telemişti. Gerçekten bitanen deyin buna istersiniz."

Petropoulos Yunanistan'da hem sevilen hem de yadırganları üzerine ceken bir yazardır. Alışılmamış konuları bir sanatçı duyarlılığı ve bir toplumbilimci tarafsızlığı ile ele alan yazıcı, similye dek rehetko mactik dünyası, eşcinsellerin dili istene bir sözcük, kaptışçanelerdeki adabı masetir, karagez oyun ve dünyası, hırstlıkların yazını gibi konuları işlemiş ve bu konularla ilgili kitaplar yayımlanmıştır. Demokrasinin kesallu aygılandığı geçmiş dönemlerde kalene aldığı kint kitapları yazardan aydın

olma diyetini de aylarca hapis yatarak ödemiştir yazar.

Yunanistan'da Türk Kahvesi (Grammada Yayınları, Atina 1980, ikinci baskı) adlı 90 sayfa geçmeyen kitapçık da, yalnız bir konuya incelemele kalmamakta, konuya alışılmışın dışında, toplumun bilinmeyen yüzlerce ve önemsiz gibi görünen ayrıntılar için birer için canlı mı canlı, soğuk ve sevecen, carpus ve dışarılarında, çelişkili ve acılı bir toplum sunmaktadır.

Hemen ikinci paragrafta obuduğumuz, "Çağdaş Yunanistan'ın babaları sayılması gereken Türkler'in miras olarak bize bıraktıkları bir sıra iyi ve kötü şeyin arasında kahve de vardır" cümlesi, alışıldık arasındaki benzerlikleri yadsayan ve farklılıkları abartan alışıcı ideolojiye bir meydan okuma gibidir.

Sonra sayfaların içinde kahvenin dünyası canlanıyor. Kahvenin etimolojisi, Türk kahvesinin son yıllara dek Yunanistan'da ölye yakın farklı pişirme biçimleri ya da reçeteleri, kahvehanelerdeki aletler, usuller, çalsınların alışkanlıkları, Atina'nın, Selanik'in vb. ünlü kahvehaneleri, kahvehane türleri ve onlarla ilişkili yaşam, müşterilerin türleri, sanjısal kökenleri ve kaptırları, kahve Jali ve bu jalla ilgili merasimler ve inançlar, kahvenin yakın komşuları olan nargile, tarla, lotumlarla ilgili bilgiler.

Bütün bunlar yakın tarihle içice verilmektedir. Toplumsal gelişmelerle gelişiyor ve değişiyor kahve içme yöntemleri. Hükümetler gelip geçiyor ve kahvehaneler, alışkanlıklar değişiyor. Yazarın yazması olduğu, duyduğu ve Yunan edebiyatında yer almış olan kahve ile ilgili etkiler sergiliyor. Kaybolmakta olan bir miras, Türk kahvesi, artık Batı'dan gelen etkilerle çaj-au-lait gibi bir şey oluyor; kimseli ona Yunan kahvesi demeye başlıyor.

(*) Elias Petropoulos Türkçe okuyucularına yabancı değildir. Seçkin Ürün Çantay'ın girişiminde "Rahatsız ya da Ege Rüz" başlık yan dizeyle onun tekelinde olanakları ve kültürü ile ilgili görüşleri çabucak okuyucuların önüne çıkarılmıştır. (23-289/1993)

Kahve, bir dönemin simgesidir diyeyin gelin. Rebetiko ile, sıradan insanların ufukta domalecek bir höyüğü henüz göremedikleri yıllarla, genelde zenginle yoksulların ancak gittikleri büyük ve minik mahalle ya da (esrarın da bulunabileceği) salkı kahvehanelerine göre ayrıttığı zamana ilgili gibi. Hapishanede kahve merasimi nasıldı, evde nasıl pişirilirdi, misafir nereye oturtularda, ibram sırasında ne denirdi, bunları öğreniyoruz. Yaşlı olanlarımız unuttuklarımızı da anımsayabiliriz. Romantizm ya da acuz ve moda olan ezlem yok bu kitapta. Tüm tersine alışılmadık olay var; ve küçük burjuvaziyli ahlakına ve dar kafalılığına doğrudan bir karşı çıkma: "Hiçbir zaman anlamadan neden böyle tras ettiler Akropol'ü -itleri- camiye, kuleyi ve hamamı yıkarak."

Kitabın sonunda Türk sayfa boyunca kahve ve kahvehaneyle ilgili sebsen karpostal ve fotoğraf yer alıyor. Geçen yüzyıllardan günümüze, Moğrip'ten İstanbul'a, Araplar, Türkler, Ramlar, sarıklısı, feslisi, hasır şapkalısı; hamalı, sarıyısı; şadırvanlı kahve, toprak halıdırında; nargilelerle, çabukların ucunda sigaralarını tutturarak kahve içiyorlar.

E. Petropoulos farklı görüşlere karşı, Balkanlar'a hitayla, ırkçılığı daha az, hoşgörüsü daha bol olan Paris'te yaşamaktadır. Abidin Dino ile arkadaşlardır. Kitabın ikinci baskısı için Abidin kahve sunan bir Türk kız (ya da belli sadece bir kez) çizmiştir. Alına da Latin harfleriyle "Nir-glio-Anatolico" diye yazmış, yani bir kahve "reçete"si. Anadolu ismi, çok şekerli gibi bir şey. Bu kitap Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde Çağdas Yunanca çeviri dersinde Türkçeye hazırlanıldı. Dileriz yayımlarını da.

"Uyan, Maslo'nun, gün rade, uyan, bek gün agandı,
Uyan da kahvemizi icelme, kiter kiter peksimeler..."

Sevgili okuyucu, bu kitapta Türk kahvesinin tarihini okumayı bekleme. Türk kahvesinin ortaya çıkışıyla ilgili söylentiler, kahvenin serbest bir biçimde kullanımını verilmemiş olan mücadeleler ve bugünkü Avrupa'daki çeşitliliğine varmaya kadar geçmiş olduğu aşamalar -ve buna benzer olaylar- ayrıntılı bir biçimde ilgili kitaplarda ve ansiklopedilerde bulunabilir. Bu kitapta Yunanistan'daki Türk kahvesinden söz edeceğim. Hemen konuya giriyorum.

Çağdas Yunanlılar'ın babaları sayılması gereken Türkler'in, bize miras bıraktıkları birçok iyi ve kötü şeylerin arasında kahve de yer alır; unlu Türk kahvesi. Hemen isarettir edilmeli ki Yunanca'da kullanılan kafes, kafenes, kafecis, tabı, yedehi, briki, flincanı, delves, ha-